

การส่งเสริมการเกษตรในยุคไร้พรมแดน

โดย ศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก ฤกษ์ห่วย

(อบรมเข้มเสริมประสบการณ์มหาบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช 4 กรกฎาคม 2555)

โจทย์สำคัญที่กำหนดอนาคตการส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย

ภาพรวมอนาคต (scenario) ของประเทศไทยอาจจะกล่าวได้ว่าเกี่ยวข้องกับประเด็นที่สำคัญได้แก่

1. การตอบสนองแก่วิกฤตโลก ที่รอบนี้ถือว่าลึกมากและกินเวลานานในการปฏิรูปเศรษฐกิจ โดยเศรษฐกิจสหรัฐ 4-5 ปีที่ผ่านมา นอกจากอัมสเตอร์ดัมทางการเงินแล้วก็แทบไม่แก้ปัญหาจริงจัง ตัวเลขฟ้องว่าทุกอย่างกำลังถดถอย และยุโรปหลายประเทศยังต้องใช้เวลานานในการปฏิรูปเศรษฐกิจ ทางด้านเศรษฐกิจประเทศอื่นก็พึ่งได้ยากเพราะต่างมีปัญหาของตนเอง ในจีน ญี่ปุ่น อินเดีย บราซิล จะได้รับผลกระทบเป็นโดมิโนและจะเห็นได้ชัดจากถดถอยของการส่งออก เป็นเหตุให้ประเทศไทยจำเป็นต้องเพิ่มการลงทุนการใช้จ่ายภาครัฐ ที่ไม่ต้องกลัวว่าทำให้เกิดปัญหาหนี้สาธารณะแม้มีการขาดดุลงบประมาณไปอีกห้าปีข้างหน้า เพราะถ้าเศรษฐกิจโตได้ร้อยละ 5 หนี้สาธารณะต่อจีดีพีจะอยู่เพียง 47% แต่ถ้าเศรษฐกิจโตร้อยละสามหนี้สาธารณะจะอยู่ที่ 52% ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรเพื่อการลงทุนนั้นเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศและทำให้จีดีพีโตได้ คือรายได้ต่อจีดีพีโตเร็วกว่าค่าใช้จ่ายต่อจีดีพี ด้วยการปฏิรูปการคลังเพื่อเพิ่มรายได้ จัดลำดับความสำคัญของการใช้จ่ายตัดทิ้งเรื่องที่ไม่จำเป็น และต้องเลิกจัดงบประมาณตามรายการกระทรวงที่เกิดความเหลื่อมล้ำตลอดมา (สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, 2555:19)

2. การตอบสนองการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน AEC (ASEAN Economic Community) โดยยึดสหภาพยุโรปเป็นตัวอย่างว่าประเทศที่ได้รับประโยชน์สูงสุดคือเยอรมนีที่มีศักยภาพสูง เป็น “ฮับ” ของกลุ่มได้ ทำให้เงินทุนต่างๆไหลเข้าไปลงทุน แต่ประเทศไทยในด้านศักยภาพถือว่าถดถอยลงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในระดับเดียวกันของกลุ่มที่มีแต่ก้าวหน้า ที่ World Economic Forum : จัดอันดับความสามารถในการแข่งขันเปรียบเทียบกับปี 2548 กับปี 2554 ไทยเดิมอันดับ 33 เป็น 39 มาเลเซียจากอันดับ 25 เป็น 21 อินโดนีเซียจากอันดับ 69 เป็น 46 และเวียดนามจากอันดับ 74 มาเป็น 65 (โดยที่ปัญหาของไทยอยู่ที่ (ก) คอร์รัปชันและไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง (ข) สถาบันสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการเมือง (ค) คะแนนความน่าเชื่อถือของนักการเมือง (ง) ความโปร่งใสของนโยบาย ขณะที่ความพร้อมระดับต่ำในด้านการวิจัยสถาบันการศึกษา (คุณค่าของเด็กสิงคโปร์ที่ให้แก่ที่สุดคือความซื่อสัตย์สุจริต) และนวัตกรรม) ในประเทศเรานั้นการตอบสนองต่อเออีซีคนทั่วไปมองที่ความพร้อมของเอกชน แต่จริงแล้วต้องเริ่มที่ภาครัฐด้านกฎ ระเบียบ เกณฑ์ต่างๆพื้นฐานที่ต้องบังคับว่าไทยต้องเป็น “ฮับ” ของภูมิภาคนี้ให้ได้ (สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, 2555:19)

การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนปี 2558 จะทำให้เป็นกลุ่มเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่มีการร่วมมือทางการค้าระหว่างกัน แต่ไม่ใช่แค่มีการค้าเสรีเท่านั้น แต่ยังมีสิทธิพิเศษหลายด้านทับซ้อนอยู่ เช่น การได้สิทธิพิเศษส่งสินค้า (จีเอสพี) ไปยังกลุ่มประเทศยุโรปบริษัทใหญ่ของไทยที่มีศักยภาพต้องช่วยเหลือบริษัทเล็กที่อยู่ในห่วงโซ่คุณภาพ ปรับแนวคิดทั้งของรัฐ/เอกชนที่ต้องเดินไปด้วยกันในการสร้างและขยายโอกาสทางการค้าเชื่อมโยงกับประเทศคู่ค้าที่มีศักยภาพโดยเฉพาะจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สหรัฐฯ ยุโรป อินเดีย ฯลฯ เพื่อที่กระทำ

การรวบรวมของข้อตกลงต่างๆในการสร้างความเข้มแข็งในการต่อรองมากขึ้น มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตอย่างเสรี เกษตรกรและผู้ประกอบการต้องมีการปรับเปลี่ยนต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะถั่วเหลือง กาแฟ ปาล์ม น้ำมัน ฯลฯ เพราะจะมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนเข้ามา มีการออกกฎหมายร่วมกัน และมีการเน้นการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม :SMEs และการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจของสิบประเทศสมาชิก (โพสท์ทูเดย์, 20 มิถุนายน 2555:B11, ประชาชาติธุรกิจ28-30 พฤษภาคม 2555:2)

3. ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญบางอย่างของการเกษตรในประเทศไทย

3.1 สิ้นปี2554แรงงานในภาคเกษตรกรรม 16.798ล้านคน (42.53% ของผู้มีงานทำ ,และ25.6%ของประชากร65.5ล้านคนของไทย ที่เกษตรกรรมมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อเดือน 4,812.6บาท)จากผู้มีงานทำ 39.4937ล้านคน (รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 9,927.2บาทมี นอกภาคเกษตร 22.6957 ล้านคน (รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อเดือน10,689.4 บาท)แบ่งเป็นภาคอุตสาหกรรม 5.207ล้านคน ภาคก่อสร้าง 1.821ล้านคน ภาคการค้า5.933 ล้านคน ภาคบริการ 9.657ล้านคน ว่างงาน 1.04182 ล้านคน) และสนง.คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระบุว่าปี2554 รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อเดือนของคนไทย 12,070บาทซึ่งหมายความว่าลูกจ้าง/เกษตรกร มีรายได้ต่ำมากและไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพทำให้เกิดหนี้สินตามมาในระดับสูง (ธนาคารแห่งประเทศไทย ,ไทยรัฐ 5 มีนาคม 2555:9)

การกระจายรายได้ของไทยจากการวัดความยากจนแบบสัมพัทธ์ (relative poverty) พบว่าการกระจายรายได้ของไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นตั้งแต่ปี2537-52 กล่าวคือเมื่อเปรียบเทียบกับคนไทยกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดร้อยละยี่สิบแรกในปี2537 มีส่วนแบ่งรายได้ถึงร้อยละ57.23มาเป็นร้อยละ54.19 ในปี 2552 (แม้แลดูดีขึ้นต่อการกระจายรายได้) แต่กลุ่มที่รายได้ร้อยละยี่สิบต่ำสุด ส่วนแบ่งรายได้จะดีขึ้นแต่น้อยมาก คือจากร้อยละ 4.07 (ปี2537) มาเป็นร้อยละ4.79 ในปี2552 แต่ความแตกต่างทั้งสองกลุ่มนี้ยังคงมีสูงมากคือ 11.3เท่า(หากดูข้อมูลของชนชั้นกลางแม้จะเปลี่ยนทางบวกแต่ก็ไม่ชัดเจน เช่น กลุ่มยี่สิบที่สามและสี่ เปลี่ยนจากร้อยละ 11.67 และ19.68 ในปี2537 มาเป็นร้อยละ12.57 และ 20.08 ในปี 2552 ก็ตาม) และถึงแม้จะดูข้อมูลของสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ จากค่าที่เป็นตัวชี้วัดเส้นแห่งความยากจน (poverty line) ที่เปลี่ยนไปตามค่าครองชีพจาก 838 บาทต่อคนต่อเดือน(ปี2537)ไปเป็น 1,678 บาท (ปี2553) มีสัดส่วนคนที่อยู่ใต้เส้นแห่งความยากจนลดลงจาก ร้อยละ18.98 เหลือเป็น7.75 ก็ตาม(โชติ สุวรรณภรณ์ ,2555 :18)

ตามความเป็นจริงความศีลธรรม (moral) ไม่ใช่ตัวชี้วัดของความยากจน ไม่ควรเอามาอ้างในการปลดปล่อยความยากจนด้วยการมีศีลธรรม เพราะความแตกต่างกันของทางเลือกในการบริโภคและกลไกของธุรกิจที่แตกต่างกัน สาเหตุของความยากจนไม่ได้อยู่ที่ความโง่เขลา อย่างที่ระบุไว้ในวงจรแห่งความยากจน (poverty cycle) แต่เป็นเพราะต้องเช่าที่ดินทำกินที่กลุ่มนายทุนซื้อตุนไว้หมดและยังเป็นผู้กำหนดกลไกของราคาสินค้าอีกด้วย เกษตรกรจะขายของได้แพงผู้บริโภคในเมืองใหญ่ก็บอกว่าข้าวแพงไข่แพงทุกอย่างแพงไปหมดทั้งที่เป็นผู้เอาไปขายแพงในต่างประเทศ พอเพิ่มรายได้ให้แรงงาน 300บาทก็บอกว่ารับไม่ได้ต้นทุนเพิ่มแทนที่จะเข้าใจถึงการยกระดับโรงงานคุณภาพ พอจํานำราคาข้าวเกี่ยวละ15,000 บาท (ชวานาฎีปูนเขา รายได้เหลือเที่ยวต่างประเทศได้) ก็บอกว่าผิดตามหลักอุปสงค์อุปทานที่คนรวยคุมด้านการตลาดอยู่ด้วยการตั้งราคาเองไม่ต่างกับสมัยที่การคมนาคมเข้าไม่ถึงชาวบ้านนักแม่มีการแข่งขันกันซื้อมากขึ้น เช่นราคาข่างพาราที่สมัยหนึ่งยางแผ่นไม่เกิน 27บาท แต่พอเปลี่ยนยุคกลายเป็น60และ80บาทในหกเดือนและกลายเป็น 120 บาท ต่อมาและกลุ่มนายทุนดั้งเดิมนั้นยังควบคุมชีวิตคนยากจนในชนบทได้มากกว่าทุนใหม่

แนวทางหนึ่งของการตอบโจทย์จึงเป็นการรวมเป็นเครือข่ายในรูปแบบต่างเช่นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และมารวมกันคลัสเตอร์ จึงเป็นคำตอบหนึ่งของโจทย์ความยากจนเพื่อเพิ่มพลังการต่อรองที่เห็นผล

ระยะสั้น เพราะมีผลโดยตรงต่อการตอบสนองด้านการตลาดที่เป็นผลตามมาคือการมีนวัตกรรม/เทคโนโลยีที่เหมาะสม

3.2 กระแส ทิศทางและแนวโน้มด้านการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทย

3.2.1 มีการทำ R&D มากขึ้น แม้มีงบประมาณน้อย แต่ร่วมมือกันระหว่างรัฐและเอกชนมากขึ้นและในสถาบันการศึกษาทางด้านเกี่ยวข้องกับเกษตรทั่วไปเน้นการค้นพบนวัตกรรมที่ตอบสนองตลาดแล้วขายสิทธิให้เอกชนเป็นผู้ผลิตและจำหน่ายเพื่อมหาวิทยาลัยที่มีทุนการวิจัยเพิ่มเติม และสามารถขยายงานวิจัยและพัฒนามากกว่าเดิม

แต่ความมั่งคั่งอยู่ที่เกษตรกรรายย่อยที่เก่งทำ R&D กันเองเช่น (ก)ฟาร์มกล้วยไม้หลากหลายฟาร์ม (ข)“โกสั่ว / ศักดิ์ ลำจวน เชียงใหม่”(อินทผลัมพันธุ์ลูกผสมKL 1/แม่ใจ36เก็บเกี่ยวปีละสองครั้ง) (ค)ดำรงศักดิ์ วิริยศิริ เพชรบูรณ์(ฝรั่งไม่มีเมล็ดและฝรั่งแดง มะนาวแป้นจรียา ขนุนเพชรดำรงและแดงสุริยา พุทธรักษา หลากหลายสีคนแรก ฯลฯ) (ง)ว๊บบรามันส์ให้สายเลือดสูง(ชมรมว๊บบรามันส์นครสวรรค์)ขึ้นหรือ (จ)ชมรมต่างๆ ที่พยายามผสมพันธุ์วุ้นเนื้อ “หาวากิว/ทาจิมะ (Tajima)” เช่นชมรมโคเนื้อพันธุ์โคราช โดยส่งสายพันธุ์จากออสเตรียขายสมาชิกเพื่อการเพิ่มให้มีเลือดพันธุ์แท้ให้สูงขึ้น(สายพันธุ์ญี่ปุ่นแท้ห้ามนำออก โคเนื้อทาจิมะในประเทศไทยได้รับพระราชทานจาก “ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้รับนมเกล้าถวาย จากรัฐบาลประเทศญี่ปุ่น เป็นโคพ่อพันธุ์ ช่วงปี 2532) และ (ฉ)การเปิดตลาดร้านแฟรนไชส์ของ “โพนียงคำ”

ตัวอย่างของนวัตกรรมที่เกี่ยวกับข้าวและพืชสำคัญที่รัฐทำและเป็นกระแสใหม่ เช่น

(ก) พันธุ์ข้าวใหม่ๆที่เกี่ยวกับการผสมข้าวหอมมะลิและหอมนิลเพื่อเน้นข้าวสุขภาพและหอม ข้าวลูกผสม(เช่น กขผ.1ที่เริ่มเข้าใกล้ข้าวลูกผสมจีน อินเดีย เวียดนามแต่ยังหลายช่วงตัว) ฯลฯ

(ข) เทคโนโลยีเกี่ยวกับข้าว เช่น เทคโนโลยีชีวภาพด้านการเลี้ยงเชื้อและให้เกษตรกรต่อเชื้อเองได้ง่ายๆ ไม่ว่าไตรโคเดมา บิวเวอเรีย หรือการเลี้ยงแมลงข้างปึกใส ฯลฯ

หรือการใช้นาโนซิงก์ออกไซด์ (ZnO) ผงละเอียด 15กรัม (กก.ละสามพันบาท) ผสมน้ำ50 ลิตรฉีดนาข้าวได้1-2 ไร่ฉีดรุ่นละ5 ครั้งที่โครงการหมู่บ้านเทคโนโลยีฯ นาบ่อคำ กำแพงเพชร นอกจากเพิ่มผลิตข้าวในการช่วยการเจริญเติบโต ยังช่วยต้านทานโรคในการยับยั้งเชื้อราและแบคทีเรียที่ก่อให้เกิดโรคพืชที่วิทยาลัยนาโนเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ซึ่งได้รางวัลที่ 2ของนวัตกรรมนาโนระดับประเทศปี 2553 (ประชาชาติธุรกิจ,21-24มิถุนายน 2555:9)

3.2.2 มีการบูรณาการอย่างมีระบบระหว่างหน่วยงานของรัฐเพิ่มมากขึ้น และมีระบบมากขึ้น ในการสนับสนุนเกษตรกรเป้าหมาย เช่น

การบูรณาการ (integration) ร่วมกันระหว่างกรมพัฒนาที่ดิน กรมควบคุมมลพิษ กรมทรัพยากรน้ำ จัดทำแบบจำลองพลวัตดินและน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยการประเมินการชะล้างพังทลายของดินและการเคลื่อนที่ของตะกอนดิน ฯลฯ และกรมพัฒนาที่ดินเองมีการวิจัยและพัฒนาการใช้ประโยชน์จากการคัดเลือกจุลินทรีย์ เช่นจุลินทรีย์หนกรด การใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มธาตุอาหารพืชและส่งผลให้ปริมาณจุลินทรีย์ในดินเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงกลุ่มจุลินทรีย์ต่อการหมุนเวียนธาตุอาหารในดิน (โพสต์ทูเดย์18 มิถุนายน 2555: B6)

3.2.3 ด้านการรักษาสິงแวดล้อมด้วยการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น

กรมปศุสัตว์ทำโครงการนำร่องฟาร์มหมู 20 แห่ง 268,000 ตัวที่ลดก๊าซเรือนกระจกได้98,000 ตันคาร์บอนไดออกไซด์ต่อปี ที่อำเภอเมืองฉะเชิงเทราในการจัดการของเสียในฟาร์ม (zero waste)มาใช้ประโยชน์

เต็มรูปแบบของฟาร์มสุกรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Code of Practice) ด้วยการใช้ระบบบำบัดน้ำเสียที่ได้ ก๊าซชีวภาพชนิดบ่อหมักกรางพิเศษเพื่อเป็นไปตามมาตรฐานสุขอนามัยตามหลักสากล (มติชนรายวัน มิถุนายน 2555:12)

3.3 สภาพการปรับตัวบางอย่างที่เกี่ยวข้อง เช่น

3.3.1 การจัดระเบียบการใช้ที่ดินทั่วประเทศอันเนื่องมาจากปัญหาน้ำท่วมที่มีหลักการสำคัญคือการกำหนดที่ที่น้ำอยู่ ที่ที่คนอยู่ ที่ที่ให้น้ำไป โดยองค์กรส่วนท้องถิ่นมีแนวทางในการจัดวางผัง เพื่อการจัดการอุทกภัยที่ปรับตามสภาพปัญหาแต่ละพื้นที่ รวมถึงการกำหนดพื้นที่สีเขียว เพื่อใช้เป็นพื้นที่ชะลอน้ำ รับน้ำ ผันน้ำ เพื่อป้องกันการขยายตัวของเมืองไปในพื้นที่ต่ำ พื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม พื้นที่อนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม พื้นที่แหล่งเก็บกักน้ำ พื้นที่ระบายน้ำ หรือแก้มลิง และหนองน้ำตามธรรมชาติ ฯลฯ (โพสต์ทูเดย์ 25มิถุนายน 2555;B1)

3.4สภาพปัญหาบางอย่างที่อาจคุกคาม ได้แก่

3.4.1ทุนต่างชาติอาศัยช่องทางอิมมิเกรชันเข้ามาธุรกิจในการถือครองที่ดินราวพันรายที่ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า ร่วมกับกรมที่ดิน และดีไอ เอส ตรวจสอบพบโดยเฉพาะเป็นกลุ่มตะวันออกกลางที่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทะเลทรายสนใจเข้ากว้านซื้อที่ดินปลูกข้าว ฯลฯ เพื่อความมั่นคงทางอาหารเป็นหลัก ที่จะ มีผลทำให้สัดส่วนที่ดินปลูกข้าวลดลงไปเรื่อยๆ นอกจากนี้ยังมีมาเลเซีย และจีนได้ใช้รูปแบบการเข้าซื้อข้าว ร่วมทุนกับโรงสีบางรายในพื้นที่ภาคกลางเช่น เพชรบุรี ฉะเชิงเทรา ซื้อข้าวโดยตรงจากโรงสี ส่งออกไปประเทศ ตนเองอาศัยโลจิสติกส์ทางบกโดยรถยนต์ (ประชาชาติธุรกิจ 25-27 มิถุนายน 2555:50)

3.4.2 การมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ เช่นข้าวประเทศอินเดียนเฉลี่ยต่อไร่(ไร่ไทย)อินเดีย จีนเกิน เกวียนกว่า เวียดนามเกิน 860 กก.ไทยแค่ 420กก. เวียดนามพื้นที่ปลูกแค่35 ล้านไร่ ไทย60 ล้านไร่เวียดนามมี คนเกินแปดสิบล้าน ไทยแค่ไม่ถึงเจ็ดสิบล้าน จีนใช้ในประเทศเวียดนามส่งออกจะชิงอันดับหนึ่งไทยแล้ว (มีข้าวหอม มะลิ85ด้วย) เวียดนามมีพื้นที่ปลูกยางพาราในลาวฝืนและในประเทศอาฟริกาหลายประเทศผืนใหญ่

สภาพพื้นฐานทางการส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทย

อาจสรุปให้เห็นภาพกว้างของลักษณะพื้นฐานของโครงสร้างการส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย ที่ เกี่ยวข้องกับการเป็นกระแสของการพัฒนาเกษตรในอนาคต ให้เห็นในการออกแบบโครงสร้างบางอย่าง (ในปี 2555) ที่ได้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับหนึ่ง ในภาพของ 4 มุมมอง (perspectives) ของการพัฒนา/ส่งเสริม การเกษตรในประเด็นที่สำคัญที่เน้นการมีกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายเป็นศูนย์กลางและเจ้าหน้าที่รัฐ/เอกชน สนับสนุน คือ

มุมมองที่ 1. การเพิ่มสมรรถนะในการควบคุมจัดการระบบย่อยที่สัมพันธ์กันในการพัฒนา/ส่งเสริม การเกษตร

สมรรถนะ (competency) หมายถึงระบบย่อยของ(ก)ความรู้ (ข)ความสามารถ: ability (ค) พฤติกรรม (ง) ทักษะ : skills ที่ประกอบด้วยความคิดและการฝึกฝนการปฏิบัติ

การเพิ่มสมรรถนะด้วยการดึงศักยภาพมาใช้ให้เต็มที่ในประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องได้แก่

1.ความเข้าใจที่ถูกต้องของการพัฒนา และการส่งเสริมการเกษตรทำให้เจ้าหน้าที่รัฐ/เอกชนที่ สนับสนุนสามารถถ่ายโอนอำนาจ (empower) แก่กลุ่มเกษตรกร/เครือข่ายวิสาหกิจ/คลัสเตอร์ ได้

ความหมายของการพัฒนา (development) ของนักวิชาการทั่วไปไม่ค่อยขัดแย้งกันมากคือ “เป็นกระบวนการของการกำหนดภาพรวมอนาคต (scenario) ของกลุ่มเป้าหมาย (target group) เอาไว้เพื่อให้มีการควบคุมจัดการ (manipulate) ทิศทางและแนวโน้ม (ด้วยยุทธศาสตร์/กลยุทธ์ที่เหมาะสม) ให้บรรลุเป้าหมายด้วยการส่งผลให้เกิดการกระจายความเสมอภาค (equity in distribution) ในเรื่องของ (ก)รายได้ (ข)คุณภาพชีวิต (quality of life) (ค)การสร้างโอกาสของอิสรภาพภาพ (opportunity for freedom) ด้านการมี การเป็น การอยู่ การทำตามกรอบของสังคมโลกของความเป็นมนุษย์(ง)การรักษาความสมดุลของสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ”

ส่วนที่มักแตกต่างกันในการกำหนดความหมายและการตีความ คือความหมายการส่งเสริมการเกษตร “agricultural extension” ที่การส่งเสริมการเกษตรไม่ใช่แค่การถ่ายทอดนวัตกรรม (dissemination of innovations) เพราะการถ่ายทอดแค่เป็นกระบวนการของการกระทำผสมผสานกันระหว่าง(ก)การส่งผ่าน/การถ่ายโอน (transfer) และการสาธิต (demonstration) ที่เป็นการสาธิตวิธี (method demonstration) หรือสาธิตผล (resulted demonstration) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเพื่อให้เกิดการรับรู้ (perception) จากประสาทสัมผัสทั้งห้ามากที่สุดเท่าที่

แต่ต้องเป็นความหมายที่มองแบบแนวทางองค์รวม (Holistic Approach) เป็นระบบที่มีองค์ประกอบเกี่ยวข้องที่สำคัญ คือ

“การส่งเสริมการเกษตรเป็นระบบที่ประกอบด้วยระบบย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์และทำปฏิสัมพันธ์ที่ เกิดภาวะสมดุล (balanced) คือ

(ก)ระบบการศึกษานอกระบบ (out of school system) (ที่การถ่ายทอด : dissemination เป็นแค่กระบวนการเดี่ยวเดียวของการศึกษานอกระบบ)ที่มีเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร/เครือข่าย/วิสาหกิจชุมชน เป้าหมายแบบเป็นศูนย์กลางเพื่อช่วยให้เขาเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงบวกที่เน้นด้านการตลาดและนวัตกรรม (การตลาดนำทางนวัตกรรม) เป็นรากฐานของการตอบโจทย์ของเกษตรกร

(ข)ระบบของการพัฒนาการพึ่งตนเอง ด้วยกระบวนการ(1) “ทำไปเรียนรู้ไป” (learning by doing) (มีจุดเน้นของการเพิ่มทักษะเชิงบวก)และกระบวนการ (2) “ช่วยเขาให้ช่วยตนเองได้” (help them to help themselves) ด้วยการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่หรือแกนนำชาวบ้าน (core persons) ที่อาจจะเริ่มจากบุคคลแต่ละคน (individual ที่มีแววการเป็นผู้นำในกลุ่มร้อยละ20 แรก) ให้เกิดการพัฒนาตนเอง (self-help : คิดเองเป็น ทำเองเป็น แก้ปัญหาเองเป็น ที่แต่ละคนสามารถจัดการตนเองได้ : self manage หรือเริ่มต้นที่กระบวนการกลุ่มเพื่อเกิดพลังร่วม: synergy จึงเกิดเป็นการพัฒนาการพึ่งตนเองได้ (self-reliance development”) ที่กลุ่มเป็นศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางบวก

(ค)ระบบการเปลี่ยนพฤติกรรมที่ยั่งยืนที่มีแนวทาง (approach) เน้นการเพิ่มโอกาส เพิ่มทางเลือก เพื่อเพิ่มสมรรถนะ (ไม่ใช่แค่เพียงการยอมรับเทคโนโลยี/นวัตกรรมที่เหมาะสม) ที่ต้องมีทิศทางและแนวโน้มเข้าสู่การบรรลุเป้าหมายสุดท้ายคือการเพิ่มรายได้และคุณภาพชีวิต (ที่อย่างน้อยบรรลุความจำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำ : basic minimum needs: จปฐ.)

การส่งเสริมการเกษตรจึงเป็นระบบที่ประกอบด้วยระบบย่อย (sub systems)ที่เริ่มจากระบบการศึกษานอกโรงเรียนและอื่นๆกระทำต่อกันและปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อเกิดความสมดุล (balance) ที่มองจากปัจจัยนำเข้าที่สำคัญเช่น (ก)การตลาดที่เป็นปัจจัยนำเข้า (inputs ที่เป็น “demand chain”) (ข)นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม (appropriate innovation/ technology) และระบบอื่นๆที่ก่อให้เกิดผลของ “ห่วงโซ่แห่งคุณภาพ” (value chain)

ไม่เพียงแค่นี้ ยังมีระบบย่อยภายในตัวคนแต่ละคนที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันต้องกระทำการต่อกันด้วยการมีพฤติกรรมที่เหมาะสมที่อาจจะเปลี่ยนจากพฤติกรรมเลยแล้วจึงเปลี่ยนค่านิยม ความเชื่อ ทักษะคิด ความรู้ในเชิงบวกตามมา เช่น เมื่อเข้าไปอยู่ในระบบการตามฟาร์มตามพันธสัญญา (contracted farming system) หรือการเข้าร่วมเครือข่าย(network)ในรูปแบบอื่นเพราะอิทธิพลของภาพรวมอนาคตของกลุ่ม ซึ่งต่างจากการเปลี่ยนแปลงของแต่ละบุคคลที่เริ่มจากการเปลี่ยนแปลงความรู้ ไปสู่ทักษะคิดบวก ความเชื่อทางบวก ค่านิยม/คุณค่า(values)และพฤติกรรมในที่สุด

การที่จะเกิด “self -reliance development” นั้นตัวชี้วัด (indicators) อยู่ที่ (ก)การมี “solidarity” คือมีปัญหาพร้อม ความต้องการร่วม ความสนใจร่วม (ข)การมีการร่วมมือกันทำงาน(cooperate) งานตามความถนัด (ค)การแบ่งผลประโยชน์ยุติธรรม(ไม่ใช่เท่าเทียมกัน)ตามความถนัดและความสำคัญของการมีส่วนร่วม

เมื่อมีการรวมเป็นเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชน ที่หลายๆพื้นที่เข้าร่วม ตัวชี้วัด KSF จะต้องเกี่ยวข้องกับ การที่เป็นเครือข่าย (ของวิสาหกิจฯ)ที่จัดการตนเอง(Self Manage Network)ได้นั้นต้องมีตัวชี้วัดในเรื่องของ (ก) การช่วยตนเองได้ในการจัดการวิสาหกิจของตน และเครือข่ายวิสาหกิจ (ดูตัวชี้วัดทั้ง ‘self-help”, “self- reliance developmentประกอบ) (ข)มีการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยี (Technical Corporate among Developing Organization) ระหว่างวิสาหกิจ (3) มีกองทุนกลางที่เกิดจากผลกำไรของเครือข่ายวิสาหกิจมาใช้ในการซื้อปัจจัยนำเข้าที่จำเป็นต่อการเพิ่มคุณค่าตาม “values chain”

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่บางหน่วยงานใช้ความหมายการส่งเสริมว่า “promotion” เหมือนกับที่กระทรวงสาธารณสุขใช้

ส่วนการเพิ่มสมรรถนะ (competence) นั้น เป็นการเพิ่มขีดความสามารถใน (ก)เนื้องาน (performance) และเมื่องาน (task) ผลผลิต และการเพิ่มคุณลักษณะประจำตนในเรื่องของความรู้ความเข้าใจ ความคิดและทักษะคิดเชิงบวก และคุณลักษณะที่เหมาะสมในการเป็นเจ้าของธุรกิจ

2. การบูรณาการ เพื่อความเข้มแข็งขององค์กรและการเพิ่มโอกาสในการรองรับการสนับสนุน ด้วยการจัดการเชิงบูรณาการ

การบูรณาการ (integration) คือการรวมตัวสนับสนุนกันด้วยหลักความเสมอภาคและเกิดประโยชน์ร่วมในสถานการณ์ขณะ ขณะ (ดูข้อ2.1)

และเมื่อรวมตัวแล้วรองรับการสนับสนุนการจัดการเชิงบูรณาการจากหน่วยงานรัฐ/เอกชนเรียกว่า การบูรณาการทางการพัฒนาและการส่งเสริมการเกษตร (integrated development/extension work”) (ดู2.2)

2.1 การรวมตัวเพื่อสร้างพลังการรองรับด้านการตลาดและนวัตกรรม ฯลฯ

2.1.1 กลุ่มเศรษฐกิจพื้นฐานขนาดเล็ก-กลาง ที่เป็นเครือข่ายธรรมดา/ วิสาหกิจชุมชน แล้วผนึกกำลังกันเป็น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน (เฉพาะด้านหรือครบวงจรตามกระบวนการ “ห่วงโซ่คุณค่า”) และเข้าไปรวมกันอีกเป็นคลัสเตอร์

ที่ต้องมีการใช้แนวคิดพื้นฐานในเรื่องของ

(ก)เกษตรกรกำหนดชีวิตเองได้ เลือกและตัดสินใจที่จะกระทำการในเรื่องที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และร่วมรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม

(ข)เกษตรกรเป็น “ผู้กระทำ”(ทำตามปัญหาพร้อม ความต้องการร่วม ความสนใจร่วมของกลุ่ม) ไม่ใช่ผู้ถูกกระทำ”(ที่ทำตามโครงการที่เจ้าหน้าที่กำหนดโดยคิดเองว่าเป็นความต้องการของเกษตรกรเป้าหมาย)

เพราะปัญหาของตัวเกษตรกรเอง/กลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย ก็ต้องแก้ปัญหาเองเป็น คิดเองเป็นทำเอง เป็น ที่อาจจะคิดเองหรือร่วมกันคิดเพื่อแยกกันทำ เพราะเจ้าหน้าที่รับ/เอกชนแค่เป็นตัวสนับสนุนตามบทบาท เท่านั้น (ดูรายละเอียดของบทบาทในมุมมอง 2 , ข้อ 3 ถัดจากนี้)

2.1.2 การจัดระบบคลัสเตอร์เข้าสนับสนุน คือสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนรวมตัวกัน เครือข่ายแล้วมาเป็นคลัสเตอร์ ที่เครือข่ายเหล่านี้แบ่งปัน เอื้อเพื่อเอื้ออาหารกันและกัน ในการจัดการเชิง บูรณาการระหว่างกัน (integration ดูรายละเอียดหัวข้อ2.2 ถัดไป) ด้วยความเท่าเทียมกันเพื่อจะรองรับ การบูรณาการจากหน่วยงานรัฐ/เอกชน (Integrated Developmentดูรายละเอียดหัวข้อ2.2 ถัดไป) ที่ เน้นหนักด้านการตลาดที่นำไปสู่นวัตกรรม/เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการมีองค์กรที่เข้มแข็งที่จะเข้าสู่การเปิด AEC (ASEAN Economic Community) : ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558

2.2 ในการเปลี่ยนแปลงทางบวกด้วยการเพิ่มอำนาจการต่อรอง

ที่เกิดจากแนวคิดพื้นฐานของการมีพลังร่วม (synergy) เพื่อผลที่ตามมาในเรื่องของ “ผลทวีคูณ (multiple effect) ของระบบเครือข่าย (network system)” ที่วิสาหกิจชุมชน มารวมตัวกันเป็นเครือข่าย วิสาหกิจชุมชน และหลายเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมารวมตัวกันเป็นคลัสเตอร์ (cluster)

คือจะรวมกันแบบบูรณาการ (integration) เสมือนการรวมตัวของ AEC (เน้น1.การเป็นฐานเดียวกัน ของการผลิตและ2.เป็นตลาดเดียวกันที่มีมาตรฐานเดียวกันที่ผู้ซื้อสั่งเข้ามาซื้อได้จากแหล่งเดียว 3.ความเสมอภาค : equity ในการพัฒนาเศรษฐกิจ 4. เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน/คลัสเตอร์ กับตลาดส่งขายภายนอก) ที่มีความเท่าเทียมกัน สนับสนุนกันและกัน เพื่อรับประโยชน์ร่วมที่เกิดขึ้น นอกเหนือจากการที่ต่างคนต่างทำ

โดยเฉพาะในเรื่องการรองรับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐในการพัฒนาการจัดการเกษตรเชิง บูรณาการ (integrated agricultural & development) โดยหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่อง “ห่วงโซ่ คุณภาพ (values chain)” ตั้งแต่ต้นน้ำกลางน้ำปลายน้ำคือทั้งระบบครบวงจร

การรวมตัวกันของหน่วยงานรัฐต่างกระทรวงรวมทั้งภาคเอกชน เรียกว่า “การพัฒนาแบบบูรณาการ ของหน่วยงานหลายกระทรวงและร่วมภาคเอกชน” (Inter- sectoral Integrated Development” ที่เน้น การสนับสนุนการจัดการแบบบูรณาการจากกระทรวงที่เกี่ยวข้องนอกจากกระทรวงเกษตรเช่นกระทรวง อุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ และภาคเอกชน มีกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือคลัส เตอร์เป็นศูนย์กลาง ในเรื่องที่เน้น “การตลาด” ที่ทำให้เป็นตัวชี้ทางเพื่อกำหนด “นวัตกรรม” ที่เหมาะสม ที่ สนองต้องตลาดและกลุ่มลูกค้าเป้าหมายโดยยึดถือหลักการพื้นฐานของ “demand chain” คือยึดการสนอง ความคาดหวังต่อความต้องการ ความพึงพอใจ การเพิ่มคุณค่า (values) ของการตลาดและกลุ่มลูกค้า เป้าหมาย ที่มีผลสะท้อนกลับ (feedback) ที่สำคัญของกระบวนการ (process) นี้ต้องเกิดผลในด้านของ ขบวนการ (movement) ของการสังเคราะห์ภายในเรื่องของ ทุน มนุษย์ นวัตกรรม/เทคโนโลยีที่เหมาะสม (ดูรายละเอียดเรื่องนี้ในมุมมองที่ 4ข้อ1)ที่เกิดจากงานวิจัยและพัฒนา

คือหน่วยงานรัฐจากต่างกระทรวง/เอกชนที่เข้ามาสนับสนุนการจัดการเชิงบูรณาการ (Integrated development) นี้ กิจกรรมต้องทำประสานกันคือการสนับสนุนด้านการจัดการระบบการเกษตรตามแนวทาง ของ “values chain” ตั้งแต่ต้นน้ำกลางน้ำปลายน้ำในการสนองความคาดหวังของตลาดในเรื่องความต้องการ ความพึงพอใจและการเพิ่มคุณค่า ตามรากฐานในด้าน “demand chain” ตามที่กล่าวมาแล้ว

ส่วนการจัดการเชิงบูรณาการ (Intra-sectoral Integrated Development/ Extension) ระหว่าง สาขาของพัฒนา/ส่งเสริมเกษตรภายในกระทรวงเดียวกันที่มีการดำเนินการมากขึ้นในการเข้าไปสนับสนุนกลุ่ม เกษตรกร/วิสาหกิจชุมชนเป้าหมายโดยที่ทุกฝ่ายเท่าเทียมกันและเพิ่มคุณค่าแก่กันและกันในกระทรวงเกษตร

และสหกรณ์ เพราะมีเป้าหมายที่มุ่งให้ความรู้ถึงมือเกษตรกรเป้าหมายให้เกิดผลทางการปฏิบัติในการรับ “know how” มากที่สุดที่มีเกษตรกรกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย/วิสาหกิจชุมชนเป็นศูนย์กลาง

ซึ่งการดำเนินการร่วมกันโดยเฉพาะหน่วยงานในกระทรวงเดียวกัน (กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน ฯลฯ ที่มีหน่วยงานวิจัยและพัฒนา) และแม้ต่างกระทรวงที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องเข้าใจความหมายของ “การส่งเสริมการเกษตร” ร่วมกันด้วยความถูกต้อง และชัดเจน เพื่อสนับสนุนกันและกันและผลสะท้อนกลับมาแก่คลังเตอร์/เครือข่ายวิสาหกิจคือการส่งเสริมทรัพยากรด้านมนุษย ทุนกลาง ทุนทางสังคม ฯลฯ

มุมมองที่ 2 วิธีการในการคิด (thinking method) ของการพัฒนา/ส่งเสริมการเกษตรเพื่อลด การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

ประกอบด้วยแนวคิดที่สำคัญ ได้แก่

1.ความร่วมมือร่วมใจ (participation) ในการกำหนดอนาคตของตนเองด้วยการสนับสนุนของ เจ้าหน้าที่รัฐ/เอกชน

ร่วมมือร่วมใจในเรื่องต่อไปนี้

1.1 การกำหนดภาพรวมอนาคตของตนเอง (scenario) เพื่อกำหนดว่าอะไรเป็นปัญหาร่วม ความต้องการร่วม ความสนใจร่วมของอนาคตที่คาดหวัง

เพราะการกำหนดอนาคตแค่ดูข้อมูลปัจจุบันไม่ใช่เรื่องที่เป็นการทำงานเชิงรุก (proactive) แต่เป็น การทำงานเชิงรับ (reactive) ที่มัวแต่แก้ปัญหา หรือรอรับคำสั่ง

ในการนี้กลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย/เครือข่าย วิสาหกิจชุมชนเป้าหมาย เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เป้าหมายและ คลังเตอร์เมื่อร่วมกำหนดภาพรวมอนาคตแล้ว จะเป็น

(ก) ผู้วิเคราะห์ปัญหาความต้องการเองด้วย SWOT analysis แล้วจัดลำดับความสำคัญของ ปัญหาตามผังก้างปลา และระบบ 20:80 โดยที่ความหมายของ “ปัญหา”

(ข) วิเคราะห์ให้รู้ว่าจะใช้แนวโน้ม ทิศทางอะไร(คือยุทธศาสตร์/กลยุทธ์)ที่ชาญฉลาดเพื่อบรรลุ เป้าหมายก็ใช้ TOWS matrix ที่เน้นจุดแข็งกับโอกาส เป็นพื้นฐาน

(ค) การคิดสรรนวัตกรรม/เทคโนโลยีที่เหมาะสมเริ่มต้นจากการเรียนรู้ทิศทาง แนวโน้มของ ตลาดเป้าหมายว่าคาดหวังการตอบสนองความต้องการ ความพึงพอใจ การเพิ่มคุณค่าในเรื่องใดแล้วจึงมา กำหนดเทคโนโลยี/นวัตกรรมที่เหมาะสม

ในลักษณะการออกแบบโครงสร้างแบบนี้ จะมีการกำหนด “โมเดล/แบบจำลอง/ตัวแบบ (model) เพื่อนำไปสู่การร่วมมือกันของพลังกลุ่ม

โมเดลกำหนดได้ง่ายๆเหมือนกับการที่เราจะสร้างบ้าน เราอยากได้บ้านที่มีโครงสร้างอะไรที่สำคัญ มี ปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จ (KSF: key success factors) อะไรมาใช้วัดผลได้ว่าโครงสร้างครบตามมาตรฐาน กำหนด

เราจะบรรลุความสำเร็จของโมเดลนี้ ซึ่งต้องควบคุมจัดการ(manipulate)ตั้งแต่กำหนดกรอบ ความสำเร็จ ว่าต้องครอบคลุมมุมมองของ “ BSC : Balanced Score Card คือ(ก)การเรียนรู้และการ เจริญเติบโต (ถ้าเป็นภาษานักพัฒนา คำว่าการเจริญเติบโต: growth) ควรเป็นการพัฒนา) (ข) การเปลี่ยนแปลง กระบวนการภายในขององค์กร (ค) การเงินและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย(ง)กลุ่มลูกค้าเป้าหมายในการตอบสนองความ คาดหวัง ด้านความต้องการ ความพึงพอใจ การเพิ่มคุณค่า

เพื่อที่เราจะได้มาการประเมินในการทำการควบคุมติดตามได้ชัดเจนทั้ง “KSF & KPI”

จึงต้องรู้ว่ามีการบวนการอะไรบ้างที่จะเป็นตัวชี้วัดงานที่สำคัญ (KPI:key performance indicators) เราก็ต้องต้องมาร่วมวิเคราะห์ว่าแต่ละระบบการทำงาน (work systems) มีประเด็นยุทธศาสตร์ (strategic issue) อะไร และมีกลยุทธ์ (strategy; เน้นทิศทางและแนวโน้มที่ชาญฉลาดในการบรรลุเป้า) อะไร จึงสามารถมากำหนดกระบวนการของงาน (performance) และเมื่องาน (task) ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ เอื้อและสนับสนุนกัน และกันเพื่อเอามาว่า ถ้าทำให้ครบตามตัวชี้วัดงานที่สำคัญ

และเมื่อทดสอบโมเดลเชิงกลยุทธ์ (strategic model) ได้ผล ก็สามารถนำไปเป็นต้นแบบ (prototype) ได้คล้ายกับที่สมัยก่อนมี “หมู่บ้านแกนนำ” (แต่ไม่มีทดสอบกลยุทธ์)

และโมเดลที่เป็นต้นแบบนี้ จะมีภาพรวมให้เห็นชัดเจนกว่า เพราะทำ “แผนที่ทางยุทธศาสตร์” (strategy map) ที่แสดงถึง KPI ในแต่ละขั้นตอนของBSC เชื่อมโยงกันอย่างไร

1.2 การดำเนินการที่ให้ได้มาซึ่งฉันทามติ (consensus) จะก่อตั้งการรวมตัวที่เข้มแข็ง (consolidationในรูปแบบของ integration) ของกลุ่ม/เครือข่ายนั้น เป็นพื้นฐานที่ต้องอาศัยผู้ประสานงานที่มีความรู้และประสบการณ์ดำเนินการสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และคลัสเตอร์ทำเพื่อให้ได้มาที่คำตอบที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ที่สนองตอบความคาดหวังของความต้องการ ความพึงพอใจและการเพิ่มคุณค่าอย่างแท้จริง

กระบวนการเพื่อได้มาซึ่งฉันทามตินั้น จะเริ่มในลักษณะกระบวนการแบบ “PERT/CPM network” เพื่อให้เกิดตามขั้นตอนของขั้นตอน (1)และ(2)พร้อมกัน คือ(1)กำหนดระเบียบวาระการประชุม (agenda) (2) ใช้หลักการแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่างเพื่อไปสู่ขั้นตอนที่(3) และ(4)คือขั้นตอนที่ (3)เป็นขั้นตอนการระดมพลังสมอง (brain storming) และขั้นตอนที่ (4)คือการกำหนดตารางปฏิบัติการ (schedule) ที่ควบคุมจัดการ (manipulate) ทิศทางและแนวโน้มการปฏิบัติให้เป็นไปได้ต่อการบรรลุผลได้ ที่นำไปสู่ขั้นตอนที่ (5)และขั้นตอนที่ (6) โดยที่ขั้นตอนที่(5)การมีผู้ประสานงาน (coordinators) ที่มีสมรรถนะในการปฏิสัมพันธ์ทางบวก และการจูงใจที่ชำนาญการเจรจาต่อรอง (6)การมีผลประโยชน์ร่วมตามสถานการณ์ขณะ ขณะ คือทุกฝ่ายที่ร่วมกระบวนการได้ประโยชน์ จึงนำไปสู่การมีฉันทามติได้ (อมร นนทสุต และดิเรก ฤกษ์หรัย 2526อ้างจากดิเรก ฤกษ์หรัย,2553:57-9)

2.การเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกรเป้าหมายด้วยการมีเกษตรกรอาสาสมัครในบางสาขา เพราะต้องการผลของการมีแกนนำที่เพิ่มความชำนาญเฉพาะอย่าง (specialization) ที่มีการสั่งสมทักษะ (skills = แนวความคิด + ความชำนาญที่เกิดจากการฝึกฝน) ที่เข้ามามีส่วนร่วมด้วย “จิตอาสา”

เพราะการกำหนดการแบ่งกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรพื้นฐานสำหรับแต่ละคน ที่ใช้ “normal distribution curve” ที่มี “innovators, early adopter, early majority, late majority, laggard” มีจุดพื้นฐานว่า การถ่ายทอด/การส่งผ่าน ที่มีการส่งผ่านนวัตกรรม/เทคโนโลยีที่เหมาะสมนั้น เจ้าหน้าที่รัฐ/เอกชนควรมีการติดต่อผ่านแกนนำที่เป็น “บัวประภะที่หนึ่งหรือบัวพินน้ำ : innovators, early adopter” ที่มีประมาณร้อยละยี่สิบ ให้ส่งผ่าน/ถ่ายทอดไปยังบัวประภะที่สองและสามคือ “บัวปริมน้ำ” early majority, late majority และบัวใต้น้ำ : laggard จึงต้องมีอาสาสมัครแต่ละสาขาเพราะจริงๆแล้วการจัดกลุ่มตาม “normal distribution curve” นั้นคัดเลือกจากคนที่มีความต้องการในแต่ละเรื่อง ไม่ใช่ต้องเป็นแบบนั้นทั้งชาติที่เกิดมาเพราะมนุษย์กำหนดชีวิตตนเองได้ มนุษย์เปลี่ยนแปลงทางบวกและมีการพัฒนาได้เนื่องจากมนุษย์ทุกคนมีศักยภาพ (potential) ที่ซ่อนเร้นและดึงขึ้นมาใช้ได้เมื่อได้รับโอกาส

3.การให้การฝึกอบรมแก่ผู้ที่จะเป็นผู้ฝึกอนาคต (Training for trainer) ด้วยการปรับกรอบของบทบาทเจ้าหน้าที่รัฐ/เอกชนมาใช้

บทบาทที่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่รัฐ/เอกชนด้านการพัฒนา/การส่งเสริมการเกษตร ต่อกลุ่มเกษตรกร เป้าหมาย(ปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมจากแนวคิดพื้นฐานของ ดิเรก ฤกษ์หรัย,2515:12)มีที่สำคัญคือ

3.1ผู้กระตุ้น (stimulator) คือกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัว (awareness) ในการรับรู้และเข้าใจ (perception & understanding)ว่า

3.1.1การเรียนรู้การตอบสนองของความคาดหวังของตลาดในเรื่องความต้องการ ความพึงพอใจ การเพิ่มคุณค่า

โดยเฉพาะเรื่อง “ห่วงโซ่คุณภาพ”ของระบบการผลิตพืช สัตว์ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำให้เข้าเกณฑ์มาตรฐานของโลก รวมทั้งโรงงานก็ต้องผ่านมาตรฐานสากลที่กำหนดไว้ทั้งในเรื่องของคุณภาพอาหารที่มีสิ่งเจือปนต้องต่ำกว่ามาตรฐานเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศที่กำหนดเกณฑ์และพัฒนาขึ้นไปมากขึ้นแลขยายไปด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

3.1.2 รับรู้กระแส ทิศทาง แนวโน้มของการพัฒนาเกษตรกรไทย เช่น

การเพิ่มคุณภาพพืช-สัตว์อาหารที่ต้องหลีกเลี่ยงการเป็นครัวโลกของไทย และพืชด้านพลังงานที่ทำจากอ้อย มันสำปะหลัง ฯและขยายไปสู่การใช้สาหร่ายทะเลในที่สุด

รวมทั้งการปลูกยางพาราที่จะดึงแรงงานโรงงานจากเมืองสู่ชนบทเพราะการรับส่วนแบ่งร้อยละสิบ (ประมาณเดือนละ 33,000 บาท) จากสิบห้าไร่ทำเงินต่อเดือน 83,000 บาท ที่เจ้าของสวนยางได้แบ่ง60% คือ 53,000 บาทต่อเดือน จากการทำยางกล้วย

3.1.3 ความเร่งด่วนในการวิจัยและพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาผลผลิตต่อไร่ต่ำและต้นทุนสูงในด้าน ข้าว อ้อยที่แม่ทำเงินให้ประเทศมาก แต่ด้อยในเรื่องของพันธุ์ที่ขาดงานวิจัยและพัฒนาแม่ประสบความสำเร็จบ้างในด้านชีวภาพในหลายเรื่อง

ชาวบ้านเองสามารถที่จะทำการวิจัยและพัฒนาอย่างง่าย ๆ มีระบบที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนตนเองได้ตามที่ยกตัวอย่างมาแล้ว

3.1.4 เพิ่มความร่วมมือในการประกอบการเพราะโลกไร้พรมแดน ต้องแข่งขันกันแต่เอื้อเพื่อเอื้ออาหารกันและกันตามสถานการณ์ขณะ ขณะ โดยเฉพาะความร่วมมือด้าน การตลาดที่นำมาสู่การคัดสรรนวัตกรรม/เทคโนโลยีที่เหมาะสม

3.2ผู้เร่งปฏิกิริยา (catalyst) คือเข้าร่วมกระทำการด้วยแต่สถานะเป็นผู้ประสานงาน ผู้สนับสนุนเพื่อเร่งปฏิกิริยาให้เกิดขึ้นมากกว่าที่จะเกิดขึ้นเองในตัวมนุษย์

คือแม้จะมีคุณค่าความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน แต่แตกต่างกันทั้งคุณวุฒิ และวุฒิภาวะ จึงต้องเร่งปฏิกิริยาด้วยการให้มนุษย์ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายกระทำการร่วมกันเพื่อสลายปัญหาพร้อม สนองความต้องการร่วม ความสนใจร่วมและการเพิ่มพูน/สั่งสมความชำนาญเฉพาะอย่างที่จะต่อยอดเทคโนโลยีได้ดีกว่า และเกิดการ “แบ่งปัน” และ “เอื้อเพื่อเอื้ออาหาร”กันและกัน (ตาม “พรหมวิหารสี่”) เพราะต้องการสถานการณ์ที่ชนะ-ชนะ (win-win situation) ที่นำมาซึ่งการเกิด “พลังร่วม” และ “ผลทวีคูณ” (multiple effect) ที่เกิดจากการทำงานเชิงรุก (proactive)

3.3ผู้สนับสนุนการก่อตั้งองค์กร (organizer) โดยเฉพาะการเน้นที่รูปแบบของเครือข่ายตั้งแต่ที่ไม่สลับซับซ้อน ที่เป็นเครือข่ายย่อยๆมีคน4-8 คน จนถึงระดับสลับซับซ้อนที่เป็นเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชน ที่รวมตัวจากวิสาหกิจชุมชนตั้งแต่สองแห่งขึ้นไปร่วมกันเพื่อประโยชน์ร่วมโดยเฉพาะทางการตลาดและนวัตกรรมที่ส่งผลให้เกิดการสั่งสมทรัพยากร (ก)มนุษย์ (ข) ทุนทางการเงิน และทุนทางสังคม ฯลฯ

3.4 ผู้ส่งผ่าน/ถ่ายโอนข้อมูล (Information transfer) โดยเฉพาะข้อมูลสารสนเทศทางคอมพิวเตอร์ ศูนย์การถ่ายทอดนวัตกรรม ศูนย์การเรียนรู้ ฯลฯ คือไม่ใช่แค่เพียงปากต่อปาก (person to person) หรือทางสื่อสารมวลชน (mass media) แบบดั้งเดิมที่ทำกัน

มุมมองที่ 3 ฐานความรู้และการปฏิบัติตามแนวคิดทฤษฎีและแนวความคิดที่เกิดการสังสมทักษะ

1. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มีผลมาจากการถ่ายทอดนวัตกรรม/เทคโนโลยีที่เหมาะสม

1.1 ยึดกลยุทธ์พื้นฐานคือ

(ก) “ประชาชน/กลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย เป็นปัจจัยชี้ขาด” และ “คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน” รวมทั้ง

(ข) “การเริ่มต้นจากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนโดยเฉพาะวิถีชีวิต

วิถีชีวิตนี้ เป็นภาพรวมอนาคตที่พึงปรารถนา ไม่ใช่วิถีชีวิตดั้งเดิมที่ถูกครอบงำทางความคิด แล้วย้ายอยู่กับที่ ยกเว้นความยั่งยืนของการดำเนินการวิถีแห่งพุทธะตามปรัชญาพุทธศาสนาที่ต้องพึงเข้าใจหลักคำสอนที่สนับสนุนการพัฒนา (ไม่ใช่ตีความผิดเพื่อเอามาครอบงำผู้คน)

คำสอนที่ประเสริฐยิ่งทางพุทธศาสนาที่ต้องตีความให้ถูกต้องไม่บิดเบือนเพื่อครอบงำผู้คน จึงไม่ขัดกับการพัฒนาเช่นอริยสัจสี่ พรหมวิหารสี่ มนุษย์กำหนดชีวิตตนเองได้ การไม่สันโดษในกุศลกรรมแต่สันโดษในอกุศลกรรม เงินเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้ชีวิตดีขึ้นโดยเฉพาะในการเอื้อเพื่อเอื้ออาหารและการแบ่งปันการให้โอกาสและทางเลือกที่ดีในการช่วยเขาให้ช่วยตนเองได้ โดยเฉพาะแก่ผู้คนที่ยังติดในวังวนของการหาเลี้ยงชีพ ฯลฯ เพื่อให้โลก สังคมของเราขณะขณะที่มีมีคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน แข่งขันกันทำความดีเพื่อพอกพูนมั่งคั่งของทรัพย์ที่มาจากสัมมาอาชีวะด้วยรากฐานของจิตที่สะอาดทำความดีละเว้นความชั่ว (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่มุมมองที่ 4 ข้อ 2)

1.2 การเปลี่ยนพฤติกรรมตามแนวทางความร่วมมือกันแบบพบกันครึ่งทาง (Interactive Participatory Approach ตามการถ่ายทอดที่เหมาะสม เน้น; ดูรายละเอียดในติเรก ฤกษ์หร่าย 2525:35)

คือเจ้าหน้าที่รัฐ/เอกชนทางด้านการพัฒนา/การส่งเสริมการเกษตร กระทำตามบทบาทที่ประการซึ่งถ้าเป็นเรื่องใหม่ที่เกษตรกรไม่รู้อีกก่อน (เช่นด้านการตลาดและนวัตกรรม) แต่มีความสนใจร่วม การเพิ่มคุณค่า (values) อาจจะพบกันครึ่งทางที่ 50:50 หรือ 40:60 คือเจ้าหน้าที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้านการ “เร่งปฏิกริยา” ให้มากที่สุด แต่ถ้าเป็นปัญหาร่วม ความต้องการร่วมอยู่แล้วก็พบกันครึ่งทางที่ 10:90 หรือ 10:80 เป็นต้น

1.3 การเปลี่ยนพฤติกรรมเลยไม่ต้องผ่านการเปลี่ยนความรู้ ทักษะ ความเชื่อ ค่านิยม

คือใช้พลังกลุ่มสร้างกฎ ระเบียบให้ทำตาม เช่นสหกรณ์โพนยางคำรับซื้อเนื้อวัวตามเกรด โรงพยาบาลอภัยภูเบศรรับซื้อขมิ้นชันตามสารเคอร์คูมิน ที่มีสารนี้น้อยก็ไม่ซื้อ บริษัทเอกชนที่ทำฟาร์มตามข้อตกลง ก็กำหนดระบบและกระบวนการให้สมาชิกปฏิบัติ

ซึ่งถ้าเป็นกระบวนการพื้นฐาน จะเป็นการเปลี่ยนทีละขั้นที่เริ่มจากความรู้และความเข้าใจเป็นความคิดเชิงและทัศนคติบวก ความเชื่อที่ฝังมลาย ค่านิยม และพฤติกรรม

การสร้างความคิดเชิงบวก (บวกปัญญาด้วยเพื่อละเว้นการไม่รู้เท่าทันโลกที่นำไปสู่การมีทัศนคติเชิงบวก) ต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการประกอบกิจการจากพื้นฐานว่า

“เกษตรกรกำหนดชีวิตของตนเองได้” ไม่ใช่แค่เพียงตั้งตนอยู่แค่ขั้นตอนที่หนึ่งของเกษตรทฤษฎีใหม่เท่านั้นก็พอเพียงแล้ว แต่สามารถย่นระยะเวลาการพัฒนาตนเองได้จากการทำร่วมกัน (ร่วมกันคิดแยกกันทำ) แล้วเรียนรู้ร่วมกันจากการถ่ายทอด ส่งผ่าน/ถ่ายโอนนวัตกรรม/เทคโนโลยีที่เหมาะสมภายในกลุ่มเล็กที่เป็น

กลุ่มธรรมชาติหรือกลุ่มเป็นทางการแต่ไม่ทำแบบทางการคืออยู่กับแบบหลวมๆ แต่จะเน้นวิสาหกิจชุมชน เป็นรากฐานเครือข่าย เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และคลัสเตอร์

ความคิดเชิงบวกนำมาซึ่งทัศนคติเชิงบวกที่นำไปสู่ความเชื่อที่มีเหตุผล (belief) ว่าเหตุปัจจัยหนึ่งหรือมากกว่า ทำให้เกิดผลที่พึงปรารถนา และความเชื่อที่มีศรัทธา (myth & faith) ที่เชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัย (อาจ นำสู่ความดีเช่นเชื่อคำสอนพุทธศาสนา หรือความมั่งงายลุ่มหลงก็ได้เช่นเชื่อพวกนักบุญจอมปลอม) แล้วเกิด พันธะสัญญา (commitment) ที่มีระดับของความปรารถนาแรงกล้าตั้งแต่ที่มีระดับความปรารถนาสูงสุดลงไป ต่ำคือจาก (ก) “passion” : ความปรารถนาแบบหลงใหลทางบวกด้วยความกระตือรือร้นของตนเองว่าทำได้ แน่นนอนและเกิดจากแรงบันดาลใจทั้งแบบการคลไจ (inspiration) และแรงบันดาลใจที่ตนเองมีความปรารถนา ก่อตั้งเป้าหมายชีวิตเอง (aspiration), (ข) “desire” : ความปรารถนาที่ร่วมกับคำอธิษฐานเพื่อขอแรงดลใจ” (ค) “need” : ความต้องการที่แท้จริงที่จะกลายมาเป็นความปรารถนา” (ง) “want” ; ความต้องการที่ระดับต่ำ ที่กลายมาเป็นความต้องการแต่อาจกลายเป็นฝันกลางวันได้เพราะเป็นความปรารถนาระดับต่ำ จะลงมือ ประกอบการอย่างต่อเนื่องด้วยจิตและใจที่มั่นคงแน่วแน่เพื่อบรรลุสิ่งที่พึงปรารถนา

มุมมองที่ 4 มรดกทางวัฒนธรรม ด้านวิถีชีวิตคนไทย การสะสมทุนทางทรัพยากร

ทั้งนี้ยึด “สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนเป็นพื้นฐาน” ที่จำเป็นต้องเป็นความคิดในประเด็นที่สำคัญเช่น

1. การไม่ติดยึดวิถีชีวิตปัจจุบัน (และอดีตที่กลายเป็นวัฒนธรรม ประเพณีเท่านั้น) ฯลฯ ด้วย เพราะโลก เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่มีอะไรที่เป็นความเที่ยงแท้แน่นอน วิถีชีวิตที่พึงปรารถนาในรูปแบบ ของ “ภาพรวมอนาคต” (scenario) จึงต้องถูกกำหนด และต้องอยู่ในกรอบความคิดพื้นฐานของการสั่งสม ทรัพยากรทุนในเรื่องของ

1.1 ทุนของกองทุนกลาง (ไม่ใช่กองทุนหมู่บ้าน) ที่เกิดจากการมีเครือข่ายของวิสาหกิจชุมชนแล้ว ทำกำไรหักเป็นกองทุนกลางเพื่อซื้อปัจจัยนำเข้าที่จำเป็น

1.2 ทุนทางความรู้ ทักษะ และอุปนิสัยที่ดีในการทำงานเพื่อความสำเร็จระบบขณะขณะ ที่ควรมี แหล่งเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องบริการสมาชิกและให้รุ่นเด็กถ่ายทอดแก่พ่อแม่เพื่อการยอมรับกันในครอบครัว

1.3 ทุนของการเปลี่ยนแปลง (change) พฤติกรรมเป็นการพัฒนา ที่เน้นในเรื่อง (ก) การปรับเปลี่ยนวิธีคิด (ข) วิธีการปฏิสัมพันธ์ทางบวกที่เหมาะสม (ค) การบริการที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง ของปรากฏการณ์ (phenomena) (ง) การพัฒนาคนร่วมกันในชุมชน สังคมด้วยการเปิดใจ (open minded) ในการแบ่งปันความรู้และทักษะ

1.4 ทุนทางสังคมที่อยู่ร่วมกันด้วยการทำให้ชุมชนเข้มแข็งโดยเฉพาะการรับผิดชอบสำหรับกำไร ของสังคมในเรื่องของการร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคม (CSR :Corporate Social Responsibility) เช่นการที่ เครือปูนซีเมนต์ไทยทำโครงการสร้างฝายชะลอน้ำห้าหมื่นฝายที่ชุมชนร่วมมือ (เสร็จแล้วเกิน 25,000 ฝายในปี 2555) หรือการที่ ปตท. ปลูกป่า หรือเครื่องเจริญดกภคภคณ์ที่เริ่มดูแลป่าชายเลน ฯลฯ

1.4.1 การร่วมมือกัน (collaborate) ของต่างกลุ่มหรือเครือข่ายที่คิดเห็นต่างกันเพื่อการ ดึงศักยภาพเพิ่มขีดความสามารถทั้งรูปแบบที่เป็นและไม่เป็นทางการ

1.4.2 กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่มีการแลกเปลี่ยนถ่ายโอนความรู้ กระบวนการ ตัดสินใจที่ตอบใจกันได้ครบถ้วน

1.4.3 การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (paradigm shift) ให้เป็นการเกิดความร่วมมือกันแม้ แตกต่างกันด้วยคุณค่าและการสืบทอดเจตนารมย์ ที่เน้นการกระตุ้นให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนาศักยภาพ

1.4.4 กลุ่ม/เครือข่ายมีพลัง อำนาจ และความรับผิดชอบในการนำการเปลี่ยนแปลงที่ผู้นำแต่ละคนสามารถกำหนดคำตอบแก่โจทย์การเปลี่ยนแปลงได้ดี โดยเฉพาะในเรื่องของการปลูกจิตสำนึกของการพัฒนาการพึ่งตนเอง เอื้อเพื่อเอื้ออาทร ที่เมื่อมีความขัดแย้ง กลุ่มต้องเจรจาต่อรองให้ความขัดแย้งกลายเป็นการพัฒนาและการรับผิดชอบต่อส่วนรวมที่เป้าหมายร่วมกันที่กำหนดที่เป้าหมายร่วมกัน ต้องเชื่อมโยงผลประโยชน์สู่ชุมชน สังคมด้วยการกำหนดเป็นภาพรวมอนาคต ซึ่งจำเป็นต้องมีการระดมทรัพยากร การมีการเชื่อมโยง สร้างสายสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกันในระบบการจัดการและการปฏิสัมพันธ์

1.5 ทูตทางวิถีชีวิตที่เอื้ออาทร แบ่งปันกันตามหลักศาสนาพุทธ (ในข้อถัดไปในประเด็นที่สำคัญ)

2 คำสอนทางพุทธศาสนาเป็นมรดกตกทอดที่งดงามในการดำเนินชีวิตของคนไทย ที่พึงรักษาไว้เพราะทำให้ชีวิตมีแต่ความเจริญ และมีความสุขในการอยู่ร่วมกันได้ ด้วยการตีความทางพุทธศาสนาให้ถูกต้องที่มีการแยกแยะดีออกมาจากผลไม่ดีแล้ว (อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือทุกเล่มที่เอาคำสอนพระพุทธองค์มาอธิบายง่ายๆ ของพระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต) เช่น

2.1 มนุษย์ทุกคนกำหนดชีวิตตนเองได้

2.1.1 มนุษย์จึงสามารถเปลี่ยนแปลง/พัฒนาตนเองได้ จากบัวเหล่าสุดท้ายคือเหล่าที่สาม (พระพุทธองค์กำหนดว่ามีแค่สามเหล่าไม่มีบัวเหล่าที่สี่ที่เถระสงฆ์แต่งเติมเองว่า “กลุ่มบัวอยู่ในโคลนตมต้องปล่อยให้เต่าปูปลากินไป”) มาเป็น “บัวปริ่มน้ำ และบัวพิน้ำตามลำดับได้

2.1.2 มนุษย์มีศักยภาพเมื่อได้รับโอกาสเพราะมนุษย์แม้จะเป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใหญ่เล็กต่างกัน แต่คอมพิวเตอร์เล็กถ้าได้ “software” ที่มีคุณภาพก็เปล่งประกายได้ดีกว่าเครื่องใหญ่ที่ขาด “software” ที่ดี ก็เป็นแค่เศษโลหะ

2.1.3 มนุษย์ไม่ใช่ “หนอนในโถอุจจาระ” จึงไม่ใช่พอใจชีวิตแม้กระทั่งการยอมรับได้กับสิ่งที่เลวร้ายเพราะแค่มีอุจจาระ มาให้กินก็พอใจแล้ว

หรือไม่ใช่แค่ “สุนัขนอนหน้าร้านเซเว่นมีความสุขแค่เพียงรับแอร์เย็นจากร้าน

หรือเป็นมนุษย์ที่ยอมรับว่ามีความสุขแม้ชีวิตอยู่ต่ำกว่าระดับคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็น

พื้นฐาน (Quality of Life as Basic Minimum needs : BMN Criteria)

ซึ่งเกณฑ์คุณภาพชีวิตเหล่านี้ต้องเพิ่มขึ้นตลอด ตามแนวทาง “ทางสายกลางของพระพุทธองค์”

เพราะการเป็นมนุษย์คุณค่าต้องเพิ่มขึ้นสั่งสมอย่างต่อเนื่อง เพราะการ “ไม่สันโดษในกุศลกรรม แต่สันโดษในอกุศลกรรม”

2.1.4 ปัญหาทุกอย่างแก้ได้ แต่เมื่อสำเร็จ ปัญหาใหม่ยังมีมากกว่า สลับซับซ้อนกว่าจึงต้องใช้หลักอริยสังขลาคือ *ทุกข์* (ปัญหา) *สมุทัย* (เหตุปัญหาที่ต้องแก้ที่ต้นตอร้อยละ 20 แต่เกิดผลดับ/แก้ปัญหาได้ร้อยละ 80 ที่เหลือก็จะคลี่คลายเอง) *นิโรธ* (เป้าประสงค์และภาพรวมอนาคตที่ดีที่สุด ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าทั้งเชิงบวก(the best case scenario) และเชิงลบ : (the worst case scenario) *มรรค* (กลยุทธ์ซึ่งเป็นทิศทางแนวทางที่เป็นไปได้และมีความชาญฉลาดในการสลายเหตุปัญหาสองความต้องการ) ฯลฯ

ซึ่งการวิเคราะห์แบบนี้เป็นแบบองค์รวม (holistic) ที่ต้องการทักษะเพราะเหตุปัจจัยมากมายที่เรามองไม่เห็นและขาดข้อมูล ที่เมื่อความพร้อมมากขึ้น ก็สามารถรวบรวมเอาข้อผิดพลาดมาพัฒนาแก้ไขในการตัดสินใจได้มากขึ้น

2.1.5 เงินเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้ชีวิตดีขึ้น (ด้วยการไม่เบียดเบียนใคร มีจิตบริสุทธิ์ทำความดี ละเว้นความชั่ว) การตั้งเป้าหมายชีวิตเป็น “ฉันทะ” เพราะมีพรหมวิหารสี่ เอื้อเพื่อเอื้ออาทรและแบ่งปัน ไม่ใช่เป็น “ตัณหา” ที่มุ่งแต่สนองตนเองเป็นหลัก

เอกสารอ้างอิง

- ดิเรก ฤกษ์ห่วย, การส่งเสริมการเกษตร โรงพิมพ์กรุงสยาม, 2515:12
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย, การนำการเปลี่ยนแปลง, โรงพิมพ์กรุงสยาม, 2525:35
- โชติ สุวรรณภรณ์, นสพ.มติชนรายวัน, ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสังคมของไทยฯ, 30 เมษายน 2555 :18
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, ไทยรัฐ, “ชาวเศรษฐกิจ” ,5 มีนาคม 2555:9 ประชาชาติธุรกิจ, “เศรษฐกิจภูมิภาค”, “ข่าวนาโนกำแพงเพชรสู้โรคผลผลิตเพิ่มเท่าตัว”, 21-24 มิถุนายน 2555:9)
- ประชาชาติธุรกิจ, “AECเปลี่ยนประเทศไทย”, 28-30 พฤษภาคม 2555:2
- ประชาชาติธุรกิจ, “เศรษฐกิจในประเทศ”, 25-27 มิถุนายน 2555:50
- โพสต์ทูเดย์, “เศรษฐกิจภาครัฐ”, เปิดอาเซียน, 20 มิถุนายน 2555:B11
- โพสต์ทูเดย์, “การตลาด”, แผนป้องกันอุทกภัย, 25 มิถุนายน 2555:B1
- สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, ประชาชาติธุรกิจ, การเงิน, “สมคิดชี้ เงื่อนไขทางรอดของประเทศไทยฯ”, 25-27 มิถุนายน 2555:19
- อมร นนทสุต และดิเรก ฤกษ์ห่วย “การประชุมคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ “Basic minimum Needs :BMN” ของสนง.พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 21 พฤษภาคม 2526 อ้างจากดิเรก ฤกษ์ห่วย, การวิจัยและพัฒนา ,เอกสารคำสอนสำหรับนักศึกษาปริญญาเอก สาขา “ยุทธศาสตร์การพัฒนา”, 2553:57-9